

SUDSKA PRAKSA

Dr. sc. Igor Bojanić*

Prostorno ekstenzivno prekoračenje nužne obrane

Prijeko potrebnom obrambenom radnjom koja je bila usmjerena prema napadaču optuženik je istodobno ugrozio i život treće nesudjelujuće osobe koja je stajala u neposrednoj blizini. Budući da je takvo ugrožavanje bilo nužno zbog učinkovitog odbijanja istodobnog protupravnog napada, optuženik je u odnosu na tu nesudjelujuću osobu postupao u krajnjoj nuždi.

**Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž-960/02-5 od 12. 10. 2005.
(Županijski sud u Zagrebu, K-245/99 od 4. 9. 2002.)**

Činjenično stanje

Dana 2. siječnja 1994. u večernjim satima u bistrou "J." u Zagrebu došlo je do kraće međusobne svađe i fizičkog sukoba između optuženika A i optuženika B, tijekom kojega je optuženik A odgurnuo optuženika B. Optuženik B je prvi napustio lokal i otišao po automatsku pušku marke "Thompson". Nakon 10-20 minuta bistro su napustili optuženik A i njegov maloljetni sin C. Automobilom kojim je upravljao optuženik A krenuli su u pravcu autobusnog ugibališta koje se nalazilo pored autosalona "T." Na zamišljenoj crti između autobusnog ugibališta i kolnika stajao je optuženik s automatskom puškom, a pored njega bio je i oštećenik D. B je uperio automatsku pušku u pravcu dolazećeg automobila, izgovorio riječi "stani, stani", a zatim s udaljenosti od 15 metara ispalio kratak rafal od tri hica od kojih su dva pogodila desnu stranu metalnog okvira vjetrobranskog stakla. Nakon što je optuženik B uperio pušku prema dolazećem vozilu, optuženik A je naglo skrenuo prema optuženiku B i oštećeniku D i naletio na njih pri brzini od oko 40-45 km/h. Obojica su zbog toga pretrpjela tjelesne ozljede. Oštećenik D nije počinio niti jednu radnju koja bi se eventualno mogla označiti kao sudioništvo u užem smislu (poticanje ili pomaganje). Štoviše, on je pokušao smiriti optuženika B, ali u tome nije uspio. Prvostupanjski sud je optuženika B proglasio krivim za dva kaznena djela ubojstva u pokušaju i izrekao mu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 1 godine i 8 mjeseci (na temelju pojedinačno utvrđenih kazni zatvora u trajanju od 1 godine). Suprotno tome, optuženika A oslobodio je optužbe za dva kaznena djela ubojstva u pokušaju, jer je prema optuženiku B postupao u nužnoj obrani, a prema oštećeniku D u tzv. prostornom ekstenzivnom prekoračenju nužne obrane koje je u konkretnom slučaju opravdano krajnjom nuždom. Drugostupanjski sud potvrdio je prvostupanjsku presudu.

Iz obrazloženja

"Zbog svega iznesenog, pravilan je i zaključak suda prvog stupnja da je optuženi A, nakon što je prethodno okrenuo vozilo kojim su se oni prvotno bili kretali u smjeru zapada, dakle, upravljajući automobilom u kojem se nalazio i njegov maloljetni sin C u smjeru istoka, kad je

* Dr. sc. Igor Bojanić, docent na Katedri za kaznenopravne znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

uočio da je optuženi B u njih uperio automat marke 'Thompson', naglo promijenio pravac vožnje automobila na način da je vozilo usmjerio prema optuženom B i oštećeniku D te iz tih okolnosti proizlazi da je optuženi A u odnosu na optuženog B postupao u nužnoj obrani (jer B-ovo usmjerivanje automata u smjeru optuženog A i njegova sina C predstavlja istodobni protupravni napad, a A-ovo skretanje vozila prema njemu pokazuje se neophodnim za odbijanje tog napada, pa je obrana nužna, jer postoji i razmjernost između napadnutih pravnih dobara i obranom povrijeđenog pravnog dobra), a da je u odnosu na oštećenog D postupao u krajnjoj nuždi (jer su se optuženi A i njegov sin, s obzirom na to da je optuženi B prema njima uperio automat i očigledno se spremao pucati na njih, nalazili u istodobnoj i neskrivljenoj opasnosti, a ta opasnost nije mogla biti otklonjena na drugi način osim naletom vozila na napadača, optuženog B, a time i oštećenika D koji je stajao u njegovoj neposrednoj blizini - zbog čega se, kako to pravilno obrazlaže prvostupanjski sud, radi o tzv. prostornom ekstenzivnom prekoračenju nužne obrane, koje, međutim, ne isključuje primjenu instituta krajnje nužde, jer je ispunjen i njegov posljednji element - da je počinjeno zlo - tjelesne povrede koje je zadobio D - manje od zla koje je prijetilo - usmrćenja optuženog A i njegova sina.¹)

Napomena

Ponašanje optuženika A koji je u konkretnom slučaju jednom radnjom ostvario obilježja dvaju kaznenih djela ubojstva u pokušaju ispravno je ocijenjeno kao ponašanje koje u odnosu prema optuženiku B ispunjava sve pretpostavke nužne obrane, a u odnosu prema oštećeniku D sve pretpostavke krajnje nužde. Posebnu pozornost prvostupanjski sud posvetio je ocjeni prijeko potrebne obrane od istodobnog i protupravnog napada optuženika B te pitanju je li u postojećim okolnostima bilo nužno i ugrožavanje života nesudjelujućeg oštećenika D.

Glede poduzete obrambene radnje taj je sud u obrazloženju presude s pravom istaknuo da bi svaki razborit čovjek "u situaciji kad se nalazi u automobilu i ima uza sebe suvozača te vidi osobu kako drži automat uperen u njega i koja je očigledno spremna pucati" skrenuo prema napadaču i pokušao spriječiti pucanje. Takva je reakcija bila prijeko potrebna i s obzirom na brzinu kretanja vozila (40-45 km/h) te udaljenost između napadača i napadnutih u času kad je napadač uperio automatsku pušku prema dolazećem vozilu (nešto više od 15 metara). Pri utvrđivanju mjere dopuštene obrane ipak nije bilo potrebno posebno isticati da "u konkretnoj situaciji postoji i razmjernost napadnutih i obranom povrijeđenih dobara", jer takva razmjernost, osim u iznimnim slučajevima nepodnošljive nerazmjernosti pravnih dobara, kod nužne obrane nije potrebna. Da je tome tako pokazuje i dosadašnja praksa hrvatskih sudova (usp. Novoselec, Sudska praksa, Nužna obrana u slučaju nerazmjernosti između napadnutog i povrijeđenog dobra, HLJKPP 1/1996., str. 197-199).

Što se tiče postojanja krajnje nužde u odnosu prema oštećeniku D, pravilno je utvrđeno da je napad optuženika B bio istodobna i neskrivljena opasnost koja se nije mogla otkloniti na drugi način, jer nalet na oštećenika D koji je stajao u neposrednoj blizini napadača optuženik A "nikako nije mogao izbjeći". Prvostupanjski sud smatra da se tu radi o "prostornom ekstenzivnom prekoračenju nužne obrane" na koji se mogu primijeniti odredbe o krajnjoj nuždi. Taj je pojam inače preuzet iz njemačke kaznenopravne dogmatike (usp. Spindel, Strafgesetzbuch, Leipziger Kommentar, 10. Auflage, 1985., str. 163-164; u hrvatskoj literaturi upotrebljuje ga Bojanić, Prekoračenje granica nužne obrane, Zagreb, 1999., str. 28) i odnosi se na situacije u kojima je za uspješno odbijanje stvarno postojećeg napada nužno i ugrožavanje ili povređivanje pravnih dobara trećih, nesudjelujućih osoba te u kojima se ovisno o utvrđenim okolnostima mogu primijeniti

¹ U citiranom obrazloženju presude VSRH ispuštena su iz praktičnih razloga imena i prezimena sudionika događaja, koji se kao i u prikazu činjeničnog stanja označavaju slovima A, B, C i D.

pravila o opravdavajućoj ili ispričavajućoj krajnjoj nuždi. U ovom slučaju primijenjene su materijalnopravne odredbe krivičnog zakonodavstva koje je bilo na snazi u vrijeme počinjenja kaznenog djela (Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske i Krivični zakon Republike Hrvatske), jer su te odredbe blaže za počinitelje. Naime, za optuženika B, koji je osuđen za dva kaznena djela ubojstva u pokušaju, stari je zakon blaži jer maloljetnost oštećenika C kod kaznenog djela ubojstva nije bila kvalifikatorna okolnost, a za optuženika A tadašnja krajnja nužda bila je uređena u skladu s monističkim teorijama i isključivala je protupravnost počinjenog djela i u slučaju kad počinjeno zlo nije bilo veće od zla koje je prijetilo. Takvo uređenje krajnje nužde u konkretnom slučaju bilo je i temelj za oslobađajuću presudu za pokušaj ubojstva prema oštećeniku D. U obrazloženjima prvostupanske i drugostupanske presude, međutim, pogrešno se navodi da je optuženik A počinio manje zlo (tjelesna ozljeda oštećenika D) od zla koje je prijetilo (ugrožavanje tjelesne cjelovitosti i života optuženika A i njegova sina C). Ispravno bi bilo stajalište da je počinjeno zlo jednako zlu koje je prijetilo, jer je radnjom optuženika A bio ugrožen život nesudjelujuće osobe D, dok su radnjom optuženika B bili ugroženi životi optuženika A i njegova maloljetnog sina C. Kvantitativna usporedba ovdje nije prikladno rješenje, jer se ugrožavanje samo jednog života (oštećenika D) ne može opravdati činjenicom ugrožavanjem dvaju života (optuženika A i njegova sina C). Kada bi se taj slučaj rješavao prema važećim odredbama o krajnjoj nuždi, prema optuženiku A valjalo bi primijeniti čl. 30. st. 2. KZ-a i osloboditi ga kazne za pokušaj ubojstva oštećenika D. Istaknute primjedbe u vezi s obrazloženjima stajališta o prijeko potrebnoj obrani i odnosu prijetećeg i počinjenog zla kod krajnje nužde ipak ne utječu na ispravnost opće prosudbe ovog doista nesvakidašnjeg slučaja iz sudske prakse u kojem je optuženik jednom radnjom ostvario obilježja dvaju kaznenih djela ubojstva u pokušaju, ali na koja se mogu istodobno primijeniti odredbe o nužnoj obrani i krajnjoj nuždi.

896. STR. PRAZNA